

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/70/53-57>

Pərvanə İsmayıl qızı Paşayeva

Bakı Dövlət Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, baş müəllim
p.parvana84@gmail.com

EPOS MƏTNLƏRİNDƏ PARALELLƏRİN TƏDQIQI MƏSƏLƏSİ

Açar sözlər: *epos, mif, yasaq, oxşarlıq, qəhrəman, personaj*

The problem of studying parallels in epical texts Summary

The article raises the issue of comparative study on the basis of the epic rather than the different aspects of the epical texts belonging to different peoples and languages, and initially focuses on the issues of similarity and sameness. In epics, the probability of events, plots, characters, as well as similarities of stylistics to clarify the general linguocultural points is logically accepted. This aspect implies the study of the condition that creates the basis for the sameness and similarity in means of languages, textual units in epics. First of all, the nomination of mythological beings and expression of sameness for their descriptions in linguistic means are studied.

Key words: *epic, myth, ban, similarity, heroism, character*

Dünya xalqlarının epik əsərlərində oxşar cəhətlərin mövcudluğu və təsvir olunan hadisələrin müəyyən qismində paralellik, insan davranış düşüncə tərzində, təbiət və cəmiyyət hadisələrinə, özünün və ətrafdakıların həyatına münasibətlərindəki ümumi aspektlər həmişə tədqiqatçıların diqqətini cəlb etmişdir. Epos və dastanların fərqli istiqamətlərdən araşdırılması daha qədim mətnlərin, yazılı abidələrin, mifologiyanın öyrənilməsinə təkan vermişdir.

Mifologiya yunan dilindəki *mythos* («əfsanə») və *logos* («kəlmə») sözlərindən ibarət olub, ibtidai icma cəmiyyəti dövründən başlayaraq, insanın yaratdığı və ya uydurduğu hadisələri, təsəvvürləri, əfsanə və rəvayətləri özündə birləşdirir. Təbiət və cəmiyyətlə bağlı hadisələrin əsl mahiyyətini lazımi qədər anlama bilməyən vəonların qarşısında aciz qalan insanlar bu hadisələri fəvqəltəbii qüvvələrlə əlaqələndirmişlər. Mərasimlər, rituallar, cadugərlik, şamanlıq və s. təbiətdə və eləcə də ictimai həyatda baş verən hadisələrin gerçək xarakterinin başa düşülməməsi, dərk olunmaması nəticəsində ortaya çıxmışdır (1, s.143).

Lakin mifologiya, dini baxışlar və mövhumat dildən təcrid olunmuş şəkildə deyil, onunla qarşılıqlı əlaqədə, ayrılmaz vəhdətdə yaranıb, inkişaf edir, onlarla bağlı olan məfhumlar məhz insanların dilində öz əksini tapırdı. Bir çox tədqiqatçıların fikrincə, mifologiya ilə dil bərabər inkişaf yolu keçmiş, daima bir-biri ilə qarşılıqlı təsirdə olmuşdur.

Yazıya qədər mifoloji təsəvvürlər yalnız şifahi şəkildə yayılmış, nəsildən- nəsilə ötürülmüşdür. Təbii ki, heç bir xalqın bütün mümkün mifoloji irsi bu günə gəlib çatmamışdır. Mifologiya, rəvayət və əfsanələr, nağıl və dastanlar bəzi xalqlarda az, bəzilərinə çox olmaqla yaşamış, sonralar yazıya köçürülmüş, dil materialına çevrilmişdir.

İbtidai cəmiyyətlərdə mifinsanların həyatı qavramasının əsas ifadə forması idi. Bu mənada miflər insanın təbiətə, onu əhatə edən mühitə, bütünlükdə dünyaya münasibətini ifadə edirdi. Ümumiyyətlə, mifin mahiyyəti, onun ibtidai düşüncədəki yeri və rolu ilə bağlı bu günə qədər elmdə bir çox ciddi araşdırmalar aparılmışdır. Bu isə mifşünaslıqda müxtəlif konsepsiyaların yaranmasına səbəb olmuşdur. Naturmifoloqlar, antropoloji məktəbin nümayəndələri, strukturalistlər və b. mifin dərkə yönündə bir sıra fundamental konsepsiyalar işləyib hazırlamışlar. Bu tədqiqatlara L.Levi Brülü, Qolosvkeri, C.C.Frezəri, K.Levi-Strossu, M.N.Stebli-Kamenskini, V.V.İvanovu, V.N.Toporovu və bir çox alimləri aid etmək olar.

İbtidai insanın məntiqi ilə bağlı bir çox mifşünasların gəldikləri ortaq fikir bundan ibarətdir ki,

əvvəla, hələ ibtidai insan özünü onu əhatə edən mühitdən təbii və sosial mənada kənarda təsəvvür etmirdi. İkincisi, L.Levi-Brülün təbiri ilə desək, məntiqi elementlərin diffuziyalığı, ibtidai düşüncənin bölünməzliyi mifoloji məntiqin əsasını təşkil edirdi. Bunun nəticəsində miflərdə ümumilikdə təbiətin insanlaşdırılması və mədəni (sosial) obyektlərin geniş «metaforik» müqayisəsi yarana bilmişdir. Bir sözlə, insan təbiəti bacardığı qədər canlandırır və ona öz fərdi mülahizələrini də aid edirdi.

İbtidai cəmiyyətlərdə mifin insan şüurundakı mahiyyətini araşdırmaq üçün əsas vasitələrdən biri də dünya xalqlarının miflərinin qarşılıqlı şəkildə araşdırılması oldu. Bu hal problemin həlli üçün əsas vasitələrdən birinə çevrildi. Belə ki, mifologiya üzrə mütəxəssisləri mifləri bir araya toplamaqla və onları müqayisəli şəkildə araşdırmaqla mifin mahiyyətinə aydınlıq gətirməyə çalışdılar.

İnsanın mifoloji təsəvvürlərinin təkamülü müxtəlif elm sahələrində diqqəti cəlb edir, tədqiqat obyekti olur. Dilçilik də bu istiqamətdə elmi araşdırmalara xüsusi diqqət verir və bütün bu diqqətə baxmayaraq belə tədqiqatlara yenə də kəskin ehtiyac duyur. “Mifoloji təsəvvür təkcə bizim eşitdiyimiz nağıl və əfsanələri bəzəyən, onların məzmununu “müşayiət edən ornamental detallar məcmuu deyil. Mifoloji təsəvvür qədim insanın dünyagörüşünün əsasını formalaşdıran, onun hərəkətlərinin normativ sistemini müəyyənləşdirən, onun təbiətlə münasibətlərini tənzimləyən və cəmləyən bütöv bir yaşayış üsuludur” (2, s.24).

İbtidai insanın məntiqi ilə bağlı bir çox mifşünasların gəldikləri ortaq fikir bundan ibarətdir ki, ibtidai insan özünü onu əhatə edən mühitdən təbii və sosial mənada kənarda təsəvvür etmirdi. Məntiqi elementlərin diffuziyalılığı, ibtidai düşüncənin bölünməzliyi mifoloji məntiqin əsasını təşkil etmişdir.

«Bəlli deyil ki, nə üçün mifdə nəql olunanlar real fakt kimi dərk olunur, həm də bəlli deyil ki, miflər nə üçün yaranır və onun vasitəsilə insan şüurunda nəyə istinad olunur və s. (3, s.1). İbtidai cəmiyyətlərdə mifin insan şüurundakı mahiyyətini araşdırmaq üçün əsas vasitələrdən biri də dünya xalqlarının miflərinin qarşılıqlı şəkildə araşdırılması olmuşdur. Hər bir xalqın mifologiyası onun şifahi xalq yaradıcılığında yaşamış və sonradan onlar mümkün olduqca yazıya köşürülmüşdür. Folklor adətlər, inanclar, vərdislər, davranışlar, həyat təcrübəsi, əyləncə, dər-d-kədər, adət və ənənələr, hal-vəziyyətlər, sevinclər toplumu olub şifahi şəkildə insan qrupları və cəmiyyətləri tərəfindən nəsil-dən-nəslə miflər, əfsanələr, atalar sözləri, tapmacalar, nağıllar, şeirlər, mahnılar və başqa təsvir vasitələri ilə keçmişdir. Bu mənbələr dilin qədim qatları haqqında məlumatları özündə cəmləmişdir. Mifologiyanın tədqiqinə bütün mifologiyaları müəyyən məntiq əsasında qruplaşdırıb bir araya gətirmə və onu bir küll kimi öyrənmə özünü dilçilik üçün də doğrulda bilir. Bu baxımdan müxtəlif xalqların şifahi xalq ədəbiyyatından sistemli şəkildə istifadə etməklə qədim dövrlə bağlı ümumi problemlərin həllinə cəhd göstərmək, fikrimizcə, aktual bir məsələdir. Nisbi iri həcmli olan, insan təcrübəsinin və insan həyatının müxtəlif sahələrindən bu və ya digər dərəcədə geniş məlumat verən eposların müqayisəli şəkildə araşdırılması əhəmiyyətinə görə diqqətcəlb edir. Məntiq, ilk növbədə, eposlarda paralelləri, oxşarlıqları aşkara çıxarmağın vacibliyini təsdiqləyir. Şübhəsiz ki, niyə oxşardır, niyə eynidir kimi suallar qoyub onlara cavab tapmaqla müəyyən bir ilkin çıxış nöqtəsinə yaxınlaşmaq mümkündür. Bu nöqtəyə yaxınlaşmaq özü gələcək tədqiqatlar üçün vacib material bazası yarada bilər. Eposların tədqiqinə bu istiqamətdə yanaşmanın özü bir neçə qola ayrılır. Biz aşağıdakı qolları ayırırıq

- qohum dillərin daşıyıcıları olan xalqların eposlarının tədqiqi;
- coğrafi sistemi əsas götürməklə qonşu xalqların eposlarının tədqiqi;
- müxtəlif sistemli dillərə aid eposların tədqiqi;
- eposların konkret meyar üzrə qruplaşdırılıb araşdırılması;
- eposların bir küll kimi fərqli aspektlərdən tədqiqi.

Qeyd olunan istiqamətlərdə bir sıra ilkin tədqiqatlar vardır(4; 5; 6; 7) və onların nəticələrinə, şübhəsiz ki, əsaslanmaq olar. Bununla yanaşı, onu da qeyd etməliyik ki, eposlarda oxşarlıqların tapılması məsələsinə müxtəlif tərəflərdən baxmaq olar. Məsələn, eposlarda təsvir olunan birliklər, qəhrəmanlar, hadisələr arasında oxşarlıq və eynilik tədqiqat obyekti ola bilər. Bu istiqamətdə

tədqiqatın əhəmiyyətini aydınlaşdırmaq məqsədilə qədim anqlosaksonların “Beovulf” və Azərbaycan aid olan “Kitabi-Dədə Qorqud” arasında paralelləri aşkara çıxarmağa çalışaq.

Birinci oxşarlıq. Təsvir olunan cəmiyyətlərin müəyyən səlahiyyət sahiblərinin davranış və nitqində oxşarlıq.

“Beovulf” eposunda Xrodqarın gözətçilərindən biri Beovulf və onun drujinasının gəmidən enib sahilə çıxdığını görüb onların qarşısına çıxır və rəsmi soruşur:

“Silahlı, qalxanlı, əyni zirehli
Dəniz küçəsiylə, uca gəmidə,
Su aşan insanlar, deyin, kimsiniz?
Sahil qoruyanam, dəniz güdənəm,
Ki, Dena yurdunu yağlı dənizlə,
Gəlib yağmalaya, bilməsin qəfil” (8, s. 23-24).

Skildinqlərin gözətçisi gələnlərin kimliyi soruşulmaqla onların döyüş geyimində, silahlı, gəldikləri gəminin isə ağır yüklü olmasını xüsusi qeyd edir. Burada epos üçün səciyyəvi olan cəhət budur ki, gözətçi ilk növbədə gələnlərin kim olduğunu soruşur, bundan sonra sanki bu sualı vermək səhiyyəni təsdiqləmək üçün özünü təqdim edir və indiyədək kimsənin çəkinmədən belə şəkildə, icazəsiz buralara gəlmədiyini söyləyir.

Tayfanın yaşadığı ərazinin sərhədlərini qorumaq, sərhədə gözətçi qoymaq KDQ dastanlarında da vardır. “*Āyāy Āīdāōā āēāūđ: «Ōāīūī, āōīūn ō÷ēīē āyōē āēđ ēēyēāy āāđyēēī, -āāāē, -Īūōč āēēīy āāđāāōē īēñōī!»-āāāē. Ōāī Āāēūīāūđ «Ēēīy āāđyēēī?»-āāāē. Nāūīūīā-ñīēūīā āāāāū. Ēēīñy đāčū īēīāāū. «Āyēēē» āāyđēyđāē, āēđ ēēyēā āāđāū. Ānā āāāāū, āēāūđ: «Nīyī īy āāēđñyī?» Āyēēē đāčū īēāū. Āāēāāū ēāđ ħīāē. Āyāyī Āīdāōā ūēīyō āūēūcūī āāēēīy āāūēāāū. ×ūāūū īīōčūīā āūđāāāū. Ēāēū āāđōñūīā ēā÷ōđāē. Ōāūāāč āēūūđū ÷yēēēđāē, āōāy āēīāē. Ōyñīēīē, āĥāīēīē āēūđāū, āāēīē ÷ĥāē, Īūōčāī ēĥ÷ āēyāē. Āyđāyēy, Yīcīyēy āāđōā āyōyī ōōđāū. Ōīāōč đōīyī Yōđcōñđāī āūčūīā āāđōā āīīāū. Āāđāāōēēūā āēēyāē. Ēāā-ēāōyđ yēyēñy, āāōūī Īūōčā yđīyūāī yĥīāyđāē»* (9, s.104).

“Beovulf”da gözətçi gəlmələrə müəyyən hörmətlə yanaşır, onların başçısının adı adam olmadığını əsilli nəsilədən, güclü, boyca çox hündür olduğunu da söyləyir. Buna baxmayaraq, o, vəzifəsini yerinə yetirdiyi üçün gələnlərin kimliyini ciddi və sərt şəkildə soruşur. Yəni gözətçi bu sualına cavab almalıdır. Əks təqdirdə, döyüş barədə birbaşa heç bir söz deyilməsə də, ona işarə hiss olunur. Eyni zamanda gözətçi gələnlərə qarşı çox aqressiv deyil, nitqini hörmət və ehtiramla qurur.

“Beovulf”da gözətçinin adı, sıradan bir əsgər deyil, qəhrəman olduğu, gəmi qoşununa qarşı tək dayandığı göstərilir. Gözətçi adı gözətçi deyil, mifik gözətçidir. Bir şəxs özünü gəmi qoşununa qarşı duran kimi təqdim etməsi onun fəvqəl-qüvvəsindən, döyüş bacarığından xəbər verir. Paralel aparsaq KDQ-də Bəkil və oğlanları, Qaraca çoban da bu cür qəhrəmanlardır. KDQ qəhrəmanlarının fəvqəlgücü həm ozan, həm də qəhrəmanların öz dili ilə verilir.

Qaraca çobanı qəhrəman kimi ozan təqdim edir və bu təqdimatda çobanın qəhrəman kimi böyüklüyü onun sapandının təsviri ilə verilir: “*Çobanın üçyaşar tana dərisindən sapanını ayasıydı, üç keçi tüyündən sapanının qollarıydı. Bir keçi tüyündən çatlağıydı. Hər atanda on iki batman taş atardı. Atdığı taş yerə düşməzdi. Yerə dəxi düşsə, toz kibi savrılardı, ocaq kibi oyrulardı. Üç yiladaq taşı düşdigi yerin otı bitməzdi. Simuz qoyun, ariq toqlı bayırda qalsa, qurt gəlib yeməzdi sapanın qorqusundan*” (9, 57).

“Beovulf”da isə gözətçinin mifik qəhrəmanlığı onun öz dilindən dolayısı ilə səslənir. Ümumiyyətlə, epos ənənəsinə görə qəhrəmanlar böyük sayda düşmənlə tək vuruşurlar. Hər iki eposda belə faktlar kifayət qədərdir.

Beovulf tayfası, kralı, atası haqqında məlumat verir, onların qəhrəmanlığını diqqət mərkəzinə çəkir. O öz qəhrəmanlığı barədə heçnə demir, birbaşa xeyirxah məqsədlə gəldiklərini söyləyir, qarşısındakına hörmətlə yanaşır ondan məsləhət istəyir, eşitdiklərinin doğruluğunu soruşur. Beovulfun nitq aktında fokus nöqtəsinin müəyyən faktlar üzərinə köçürülməsi, məqsədin dolayısı ilə ifadəsi, qorxunc düşməni öldürmək üçün deyil, bəladan qurtarmaq üçün məsləhət vermək istəklərini ifadə etməsi, gözətçi-adresatı inandırır, onda gələnlərə hörmət oyadır. Əgər Beovulf qorxunc qaniçən Qrendeli öldürməyə gəldiyini və bununla da skildinqləri xilas etmək istədiyini

söyləsə idi qarşısındakı qəhrəmanı bu və ya digər dərəcədə təhqir etmiş olardı. Belə çıxardı ki, Beovulf bu tayfanın igidlərini heçə sayır, aciz, zəif hesab edir. Ünsiyyətin bu şəkildə davamı münafişə situasiyası yaradacaqdı. Belə konflikt situasiyasına “Beovulf”da da, KDQ-də rast gəlmək mümkündür. Bütün bu cür hallarda icmanın hüquq və kodeks qaydalarının pozulması baş verir. “Mifin yasaqlarını iki böyük qrupa bölmək mümkündür. Bunlardan biri hüquqi yasaqlar, digəri etik yasaqlar şəklində müəyyənləşdirilə bilər. Həm hüquqi yasaqlar, həm də etik yasaqlar bütövlükdə cəmiyyəti möhkəmlətmək məqsədini güdür” (10, s. 67).

KDQ qəhrəmanları arasında ünsiyyət zamanı epos etiketinin pozulması, bir qayda olaraq, konfliktə münafişəyə səbəb olur. “Uşun qoca oqlı Səgrək boyu”nda Əgrəkin bəyləri saymadan yuxarı başda oturması Tərs Uzamışın acığına gəlir. O deyir: “*Mərə Uşun qoca oğlu, bu oturan bağlar hər biri oturduğu yeri qılıclı, ətməgilə alubdur. Mərə sən başımı kəsdin, qanımı tökdün, acımı toyurdun, yalincığımı donatdın!*” –dedi. Əgrək aydır: “*Mərə Tərs Uzamış, baş kəsib, qan tökmək hünərimdir?*” Aydır “*Bəli hünəridir ya*” (9, s. 110).

Bu fraqmentdə Oğuzun iki igidi arasında münafişə situasiyası yaranır. Əgrək Tərs Uzamışla mübahisəyə girmir, qəhrəmanlıq, hünər göstərmək üçün Qazandan “aqın” diləyir. Onun məqsədi baş kəsib, qan tökmək bacarığını Tərs Uzamışa sübut etməkdir. Əgrək istədiyi razılığı alır. Aydın olur ki, Oğuz igidləri arasında münasibətdə kimin haqlı olması faktı əsas götürülür. Yerində deyilmiş doğru söz qəhrəmanı özündən çıxarmır.

“Beovulf”da Unfert ilə Beovulf arasında oxşar narazılıq yaranır. Beovulfun onların ölkəsinə gəlib Qrendeli öldürmək istəməsi Unfertin xoşuna gəlmir. O, Beovulfu təhqir edir:

“Güclü olduğunu həqiqətən də,
Benstanın oğlu sübut elədi!
Sənin uğuruna buna görə də,
İnanmıram, hərçənd qələbələr də
Ağır döyüşlərdə qazanmısan sən” (8, s.34).

Kralın yanında baş vermiş mübahisədə Beovulf da sakitliyini qoruyub saxlayır. Sanki o da əvvəlki igidlikləri ilə deyil, Qrendeli öldürməklə qəhrəmanlığını Unferta sübut etmək istəyir.

Bu hadisə də eposlarda qəhrəmanların öz igidliklərini sözlə deyil, döyüş meydanında göstərmək istəyini təsdiq edir. KDQ-də Bəkillə Qazan, Aruzla Beyrək, Beyrəklə Yalincıq arasında mübahisələr qələmə alınmışdır. Fikrimizcə, bu paralellər janr özəlliyi ilə bağlıdır.

Eposlarda mifoloji varlıqlarla qəhrəmanların mübarizəsindən bəhs olunur. Bu cəhət eposlarda oxşarlıq hadisəsidir. Bəzi eposlarda mifoloji varlığın eyniliyi, baş verən hadisələrin oxşarlığı diqqəti cəlb edir. KDQ-də Təpəgöz boyunda oğuzlar düşmən hücumuna qəfil məruz qalır və qaçıb xilas olurlar. Aruzun südəmər oğlu isə həmin yerdə unudulur. Onu aslan böyüdür. Elə bu boyun əvvəlində Şobanla pərinin görüşü, pərinin çobandan oğlan doğması və pəri uşağını Aruzun saxlamağa götürməsi epos süjetləri üçün səciyyəvi hadisələr kimi qiymətləndirilə bilər.

Təpəgöz obrazı Homerin “Odiseya” poemasında da vardır. K.Abdullayev göstərir ki, Polifemə nisbətən Təpəgöz daha dolğun bir ömür yoluna malikdir – onun “Dədə Qorqud” dastanında anadan olandan və həlakına qədər bütün həyatı izlənilib təsvir edilir. “Odiseya”da isə Polifemin həyatının yalnız bir kəsiyi – məhz Odiseylə qarşılıqlı münasibətə aid olan kəsik işıqlandırılır” (10, s.123). Mifoloji varlıqdan insanadoğru inkişaf əsas götürülərsə, təpəgöz polifemdən sonrakı dövrə aid olur. Hətta təpəgözün haradan gəlməsi sualı da KDQ-də qismən cavablandırılır. İnsan-pəri münasibətinin nəsil davamı kimi təqdim olunan təpəgöz insan cəmiyyətində yaşayır. Homerin yaratdığı obrazla müqayisədə zahiri görkəm, güc, nəhənglik, bədənin müdafiə qabiliyyəti və bədənin zəif yeri kimi oxşarlıqlar, paralellər vardır. Lakin təpəgöz insan ailəsində böyürür, onu oğulluğa götürmüş “Aruz, dəpəgözi dögdü, sögdü, yasaq eylədi, əsləmədi. Axır evindən qodı” (9, s. 99). Yəni təpəgöz mifoloji varlıqdan insana çevrilir. Zahiri fərqləndirmədə əsas göstərici təpədə bir gözün olmasıdır. Başqa eposlara nəzər salsaq onlardakı bədheybət varlıqlar da müəyyən bədən anormallığı ilə seçilir. Qədimə getdikcə belə zahiri anormallıq daha çoxdur. İnsan cəmiyyəti inkişaf etdikcə kəskin fizioloji fərqlər azalır.

Biz bu yazıda anqlosakson, Azərbaycan və yunan eposlarında bəzi oxşar cəhətlər üzərində dayandıq. Kifayət qədər dərin araşdırmalar apardıqda müxtəlif səpkili oxşarlıqlar aşkara çıxarmaq mümkündür və onların koqnitiv-diskursiv təhlili müəyyən linqvistik xüsusiyyətlərin aydınlaşdırılmasına kömək edəcəkdir. Qohum dillərin eposlarının müqayisəli təhlili leksik, frazeoloji, qrammatik səviyyələrdə oxşarlıq və fərqlərin aşkara çıxarılmasında əhəmiyyətli rol oynayacaqdır. Belə müqayisələr sonradan konseptlər səviyyəsinə qaldırıla bilər. Eposlarda hansı konseptlərin dominant olması, onların nüvə, nüvəətrafı və periferiya elementlərinin təyin edilməsi, fikrimizcə, önəmlidir.

References

1. Azerbaijan National Encyclopedia: Baku; "East-West"?, 2007, 833 p
2. Akhundov A.A. Language and Culture: Baki "Writer" 1992, 192 p
3. Steblin Kaminski M.I. Myth. L.; Science, 1976, 104 p
4. Aliyev. S "The Book of Dede Gorgud" and medieval European epics". Baki. BSU 2017, 229 p
5. Maharramova G.A. Syntactic parallelism in the epos "Kitabi-Dada Gorgud" and "The Epic of Igor's Regiment" Bakı Mutarcim, 2012, 504-520 p
6. Abdullayev K.M., Mammadov A.Y., Musayev M.M. so on. Complex syntactic units in the Azerbaijani language. Baki Mutarcim, 2012, s.563-587
7. Beowulf Anglo-Saxon epic poem Baki, Elm and təhsil, 2021, 144 s
8. Kitabi Dada Gorgud. Baki, Writer, 1988, 265 p
9. Abdullaev K. Secret "Dada Gorgud". Baki, Writer, 1991, 152 p

Göndərilib: 04.09.2021

Qəbul edilib: 21.09.2021